

Могілевський Л. В.

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України, проректор
Харківський національний університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-6994-6086

ПОНЯТТЯ ТА КЛЮЧОВІ ВІДМІННОСТІ НОРМ ТРУДОВОГО ПРАВА ВІД ІНШИХ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ

Для права, як в цілому, так і для окремих його галузей первинною, вихідною структурною одиницею є норми права. Норми трудового права є окремим різновидом правових норм, а отже їм притаманні усі властивості останніх. Тобто норми трудового права (або трудо-правові норми), також являють собою загальні та загальнообов'язкові, встановлені чи санкціоновані державою в особі її компетентних органів влади, або безпосередньо народом країни, формально визначені правила поведінки суб'єктів права, виконання яких забезпечується силою державного впливу (аж до прямого примусу). Саме у такому розумінні про норми трудового права веде мову ряд дослідників із галузі трудового права.

Норму трудового права, пише С.В. Вишневецька, можна визначити як загальнообов'язкове, формально-визначене, встановлене чи санкціоноване державою і забезпечене заходами державного примусу правило поведінки, яке закріплює юридичні права і обов'язки учасників трудових відносин, що виникають з приводу застосування найманої праці [1, с.65]. Ю.Ю. Івчук у своїх дослідженнях веде мову про норму трудового права як соціально обумовлене, спрямоване на регулювання трудових та тісно пов'язаних з ними відносин обов'язкове для виконання суб'єктами трудового права правило поведінки, яке схвалюється або встановлюється державою і у своїй реалізації забезпечується рівнем свідомості виконавців, організаційною та виховною роботою і можливістю застосування державного примусу в разі порушення його вимог [2, с.85].

Н.М. Степакова вважає, що під нормами трудового права слід розуміти встановлені та (або) ратифіковані державою формально визначені правила поведінки загальнообов'язкового характеру, які регулюють трудові та тісно пов'язані із ними відносини через надання їм суб'єктам відповідних прав та покладання на них обов'язків, виконання яких забезпечується силою державного впливу аж до примусу [3].

Отже, норми трудового права (або трудо-правові норми), являють собою загальні та загальнообов'язкові, встановлені чи санкціоновані державою в особі її компетентних органів влади, або безпосередньо народом країни, формально визначені правила поведінки суб'єктів права, виконання яких забезпечується силою державного впливу (аж до прямого примусу). Норми трудового права (правові норми, юридичні норми) являють собою різновид соціальних норм, у зв'язку із чим вони володіють усіма основними властивостями останніх, як то: а) обумовленість рівнем соціально-економічного та культурного розвитку; б) мають свідомо-вольовий характер, тобто вони розробляються та впроваджуються у життя людьми для досягнення певної мети; в) їх головне призначення регулювання суспільних відносин; г) розраховані на багаторазове використання по відношенню до широкого, чітко невизначеного, кола осіб, тобто норми права є неперсоніфікованими (не мають конкретного адресата) і діють постійно, доки їх не буде відповідним чином скасовано, замінено іншими нормами; г) є типовими правилами поведінки (зразком), згідно з якими повинні діяти суб'єкти у відповідних життєвих ситуаціях; д) їх виконання забезпечується певними засобами впливу.

До особливих рис, які суттєво відрізняють норми трудового права від інших видів соціальних норм, належать такі: а) вони мають офіційний характер, тобто вони, норми права, приймаються та вводяться у дію компетентним органом влади або народом країни в цілому у чітко встановленому порядку; б) мають державно-владну природу та

відображають волю більшості; в) нормальна реалізація учасниками суспільних відносин норм права забезпечується державою, в тому числі, в разі необхідності, із використанням засобів впливу аж до прямого примусу; в) відрізняються високим ступенем формалізації — виражаються у об'єктивній дійсності (об'єктивуються, позитивуються) у вигляді конкретних приписів певних нормативно-правових актів, що й визначає юридичну силу тих чи інших правових норм; г) є загальнообов'язковими правилами поведінки, тобто всі, хто опиняється у сфері дії норм права, зобов'язаний виконувати закріплені у них вказівки, окрім випадків, коли інше прямо передбачено у самих х же нормах; г) зміст правових норм становлять права та обов'язки (в тому числі юридична відповідальність), тобто дані норми мають представницько-зобов'язуючий характер — вони не лише надають особам суб'єктивні можливості, але й покладають на них відповідні обов'язки, визначаючи таким чином міру свободи їх поведінки; д) характеризуються наявністю чіткої внутрішньої структури (будови). За своєю сутністю норма права — це мікросистема, яку формують конкретні структурні елементи, а саме: гіпотеза, диспозиція, санкція.

Список використаних джерел:

1. Вишновецька С. В. Поняття норми трудового права // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 82: Правознавство. Чернівці: ЧДУ, 2000. 104 с.
2. Івчук Ю. Ю. Теоретичні підходи до системи трудового права України в умовах ринкової економіки [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Івчук Юлія Юріївна ; Східноукраїнський національний ун-т ім. В.Даля. Луганськ, 2004. 175 с.
3. Степакова Н. М.. Зміст норми трудового права в механізмі реалізації права / XII Міжнародна наукова інтернет-конференція «НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ 2016» // URL: <http://intkonf.org/stepakova-n-m-zmist-normi-trudovogo-prava-v-mehanizmi-realizatsiyi-prava/>